

It is especially important to study the question of how individual planes are correlated with each other, how factors correlate. It was concluded that one of the issues is determining the characteristics of social and psychological factors functioning in combination with other factors of influence. It should take into consideration that social and psychological factors influence the mental and somatic disorder or disease in a variety of planes. It was concluded that in predicting somatic and mental disorders it's necessary to take into account their individual psychological, personality factors. Internal and external resources play a stimulatory or inhibitory role in overcoming difficulties. The essence of the issue of causality of the variety of body disease states is to study the peculiarities of complex interactions of pathogenic and protective internal and external factors.

Key words: causality, psychological determinants of mental disorders, affection condition of the body, prediction of somatic and mental disorders, peculiarities of complex interactions of pathogenic and protective internal and external factors.

Recieved August 18, 2014

Revised September 20, 2014

Accepted October 19, 2014

УДК 159.92

Radosław Malikowski
radmal@vp.pl

OGÓLNE ORIENTACJE WARTOŚCIUJĄCE MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ I ICH HIERARCHIZACJA (NA PRZYKŁADZIE ZBIOROWOŚCI STUDENTÓW UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO)

Malikovskiy Radoslav. General values orientations of students and their hierarchization (based on opinions of Rzeszów University students). / Radoslav Malikovskiy // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 26. – Kamianets-Podilskiy : Aksioma, 2014. – P. 407-413.

Радослав Маліковський. Загальні ціннісні орієнтації студентської молоді та їх ієрархізація (на прикладі студентів Жешівського університету). Презентовано дефініції і концепції цінностей (переваж-

но польських авторів Станіслава Оссовського, Яна Щепанського і Флоріана Знанецького), зосереджено увагу на соціологічних концепціях і визначеннях. Подано коротку характеристику зведених даних дослідження. Характеристика даних ґрунтується на результатах досліджень проведених автором статті в 2010 році і охоплює тільки ті фрагменти, які, на думку автора, відіграють суттєву роль у формуванні позицій студентської молоді. На підставі складеного списку цінностей автор спробував відповісти на питання про головні цінності студентів та їх місце в ієрархії окремих цінностей. У дослідженні взяли участь студенти стаціонарної форми навчання Жешівського університету. Згідно з прийнятою засадою відбору досліджувана вибірка налічувала 483 особи. Серед респондентів домінували особи жіночої статі (згідно з пропорціями в університеті). Складений список вмщував 10 цінностей, доповнених категорією «інші». Серед представлених цінностей зазначалися такі: кохання, сімейне щастя, прагнення бути потрібним і корисним, бажання здобути довіру і знайти друзів, робота, навчання та прагнення здобути знання, релігія і віра, гроші, добробут, спокійне життя без жодних несподіванок, а також пам'ять про минуле. На зростаючій шкалі від 1 до 5 потрібно було оцінити значення окремих цінностей, а далі вибрати три найважливіших. Результати дослідження показали, що найважливішими цінностями для студентів є: кохання і сімейне щастя, відчуття бути потрібним і корисним та здобуття довіри і друзів. Натомість найменш важливими виявились цінності матеріального характеру, а також ті, які пов'язані з самореалізацією та пам'яттю про минуле. Характерним було те, що респонденти чоловічої статі майже вдвічі частіше ніж респонденти жіночої статі обирали серед вказаних цінностей пам'ять про минуле як пріоритетну цінність.

Ключові слова: цінності, студентська молодь, ієрархія, соціологічне дослідження, оцінка життєвих цінностей.

Радослав Маликовський. Общие ценностные ориентации студенческой молодежи и их иерархизация (на примере студентов Жешовского университета). В научной публикации представлены дефиниции и концепции ценностей (преимущественно польских авторов, таких как Станислав Оссовский, Ян Щепанский и Флориан Знанецкий), сосредоточено внимание на социологических концепциях и определениях. Вторая часть содержит короткую характеристику данных исследования. Характеристика данных основывается на результатах исследований, проведенных автором статьи в 2010 году, и охватывает только те фрагменты, которые, по мнению автора, играют существенную роль в формировании позиций студенческой молодежи. На основании составленного списка ценности автор попробовал ответить на вопрос о главных ценностях студентов и их месте в иерархии отдельных ценностей. В исследовании участвовали студенты стационарной формы обучения Жешовского университета. Согласно принятому принципу отбора исследуемая выборка составляла 483 osoby. Среди респондентов доми-

нировали особы женского пола (согласно пропорциям во всем университете). Составленный список состоял из 10 ценностей, которые были дополнены категорией «другие». Среди представленных ценностей были отмечены следующие: любовь, семейное счастье, стремление быть нужным и полезным, желание обрести у людей доверие и найти друзей, работа, учеба и стремление к знаниям, религия и вера, деньги, благосостояние, спокойная жизнь без каких-либо неожиданностей, а также память о прошлом. На возрастающей шкале от 1 до 5 нужно было оценить значение отдельных ценностей, а дальше выбрать три наиболее важных. Результаты исследований показали, что наиболее важными ценностями для студентов являются: любовь и семейное счастье, стремление быть нужным и полезным, желание обрести у людей доверие и поиск друзей. Зато наименее важными оказались ценности материального характера, а также те, которые связаны с самореализацией и памятью о прошлом. Характерным было то, что респонденты мужского пола почти вдвое чаще, чем респонденты женского пола, выбирали среди указанных ценностей память о прошлом как приоритетной ценности.

Ключевые слова: ценности, студенческая молодёжь, иерархия, социологическое исследование, оценка жизненных ценностей.

Wartości są przedmiotem dociekań wielu dyscyplin naukowych, stąd też bywają różnie rozumiane na gruncie każdej z nich, a tym samym trudno je jednoznacznie zdefiniować. Potocznie termin wartość bywa kojarzony, czy też równoznaczny z terminem «dobro, ocena – wartościowanie». [Filipiak M., 1996, s. 124].

M. Misztal wyróżniła trzy typy definicji wartości: psychologiczne, gdzie wartości są elementem systemu przekonań zinternalizowanym przez jednostkę bądź stanowią przedmiot jej orientacji, ujmują jednostkę w pewnej izolacji. Drugi typ to definicje socjologiczne, akcentujące instytucjonalizację wartości i ich akceptację przez poszczególne grupy społeczne. Typ trzeci, jaki wyróżniła autorka, to definicje kulturowe, podkreślające uniwersalny wymiar wartości jako rozpowszechnionych w danym społeczeństwie przekonań o rzeczach godnych pożądania. [Misztal M., 1980, s. 13].

Na gruncie socjologii istnieje wiele koncepcji i klasyfikacji wartości. Zdaniem S. Kosińskiego wartości ściśle wiążą się z socjalizacją i potrzebami jednostki. Potrzebą określa się poczucie braku czegoś zmuszające jednostki lub zbiorowości do zdobycia pewnych przedmiotów, czyli wartości, którymi te potrzeby może zaspokoić. Każda jednostka czy zbiorowość ma różne potrzeby, a tym samym różne systemy i hierarchie wartości. [Kosiński S., 1989, s. 90]. Według J. Szczepańskiego wartość to *dowolny przedmiot materialny lub idealny, idea lub instytucja, przedmiot rzeczywisty lub wyimaginowany w stosunku, do którego jednostki lub zbiorowości*

przyjmują postawę szacunku, przypisują mu ważną rolę w swoim życiu i dążenie do jego osiągnięcia odczuwają jako wewnętrzny przymus. [Szczepański J., 1972, s. 97]. F. Znaniecki z kolei, określił wartość jako wszystko, co jest potencjalnym przedmiotem ludzkich dążeń i działań. [Thomas W. I., Znaniecki F., 1977, s. 54]. Istotne rozróżnienie wartości wprowadził S. Ossowski. Wyróżnił mianowicie wartości odczuwane, czyli atrakcyjne dla jednostki w znaczeniu emocjonalnym oraz wartości uznawane – przedmioty, w stosunku do których żyjemy przekonanie, że posiadają jakąś wartość obiektywną. Źródłem tego rozróżnienia jest przewaga procesów poznawczych, w przypadku odczuwania wartości oraz procesów emocjonalnych, w przypadku wartości uznawanych. [podaję za Turowski J., 1993, s. 40].

Należy podkreślić, iż wartości są wytworem zbiorowym, są elementem kultury. Każda jednostka żyjąc w określonej społeczności podlega oddziaływaniom tejże kultury. Wartości stanowią zatem integralny i dynamiczny element kultury, spełniają funkcje wyznaczników postępowania jednostek i grup społecznych. Wg J. Szczepańskiego *wartości są regulatorami ludzkich dążeń i postępowania, pozwalają na ocenę postępowania innych, służą jako podstawa oceny społecznej przydatności członków grup, a zatem wyznaczają zasady hierarchii społecznej i określają zasady współżycia społecznego.* [podaję za Filipiak M., 1996, s. 129].

Aby uzyskać odpowiedzi na postawione we wstępie problemy, czyli o główne wartości oraz ich miejsce w hierarchii, poddano badaniu zbiorowość studentów studiów stacjonarnych Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zgodnie z przyjętą zasadą doboru próba liczyła 483 osoby. Wśród respondentów dominowały kobiety (zgodnie z proporcjami na całym UR). Aby uzyskać odpowiedzi na powyższe problemy, zbudowano listę złożoną z 10 wartości uzupełnionych o kategorię «inne». Na rosnącej skali od 1 do 5 należało ocenić znaczenie poszczególnych wartości, a następnie wskazać trzy uznawane za najważniejsze.

Tabela 1

Ocena wartości życiowych

Wartości	wskazania respondentów na pięciostopniowej skali					Brak danych	Średnia*	Odchyl. std.
	bardzo ważne		zupełnie nieważne					
	1	2	3	4	5			
miłość	64,6%	13,8%	3,7%	2,6%	3,7%	11,6%	1,5	1
	78,4%			6,3%				

szczęście rodzinne	60,7%	17,7%	4,8%	2,6%	6,3%	7,9%	1,7	1,2
	78,4%			8,9%				
bycie potrzebnym i przydatnym	41,5%	29,7%	10,5%	4,4%	4,4%	9,6%	1,9	1,1
	71,2%			8,8%				
zdobycie ludzkiego zaufania i przyjaciół	40,4%	28,8%	9,6%	4,8%	4,8%	11,6%	1,9	1,1
	69,2%			9,6%				
praca, którą się lubi	26,0%	38,6%	14,8%	7,6%	4,1%	8,7%	2,2	1,1
	64,6%			11,7%				
kształcenie i dążenie do wiedzy	21,0%	33,4%	25,1%	7,0%	2,2%	11,4%	2,3	1
	54,4%			9,2%				
głęboka wiara religijna	23,6%	20,5%	22,9%	12,0%	9,6%	11,4%	2,6	1,3
	44,1%			21,6%				
pieniądze, dobrobyt	11,1%	25,1%	33,4%	10,5%	5,0%	14,8%	2,7	1
	36,2%			15,5%				
spokojne życie bez żadnych niespodzianek	13,5%	20,7%	28,8%	14,2%	7,6%	15,1%	2,8	1,2
	34,2%			21,8%				
pamięć o przeszłości	9,2%	22,3%	33,8%	14,4%	4,4%	15,9%	2,8	1
	31,5%			18,8%				
coś innego	4,6%	0,2%	-	-	-	-	1	0,2
	4,8%			-				

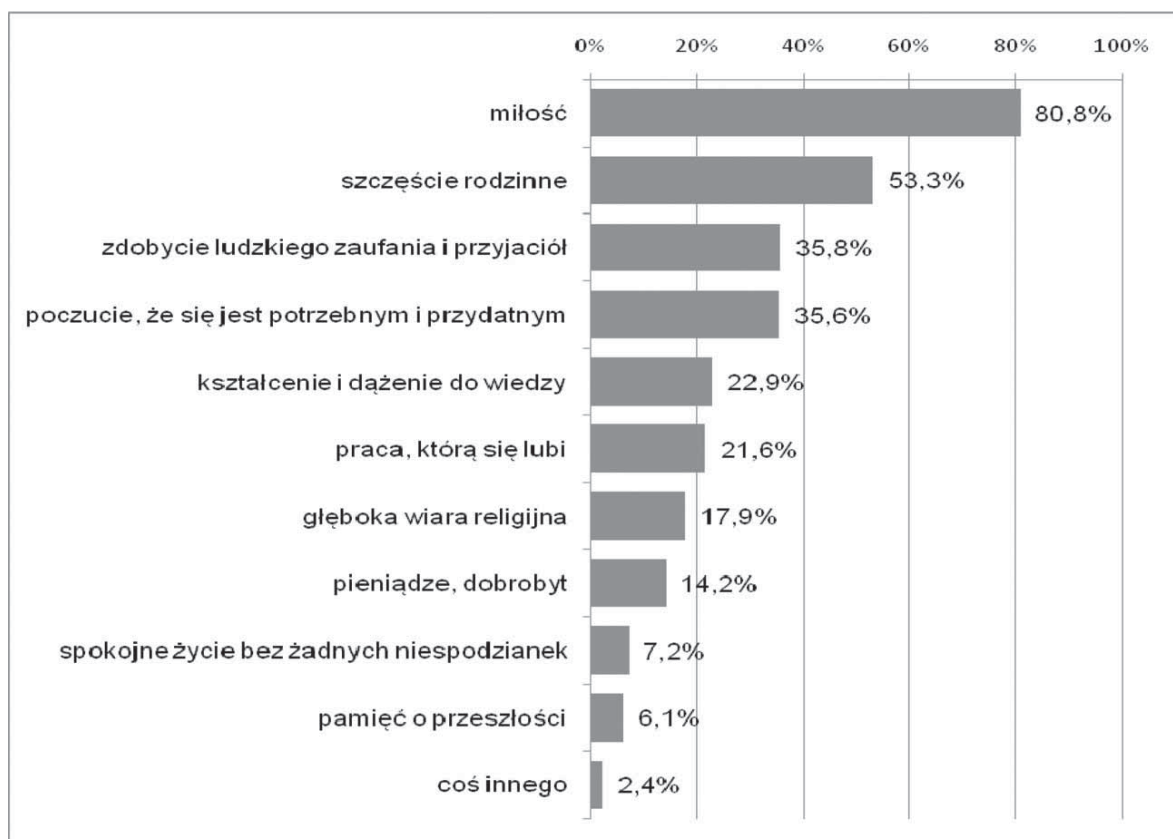
* im niższa średnia, tym wyższe znaczenie. Źródło: badania własne

Okazało się, że za najważniejsze dla siebie wartości respondenci uznali miłość i szczęście rodzinne (po 78,4%), w tym ponad 60% oceniło je jako priorytetowe. Dla znacznej liczby ankietowanych cenne są również: poczucie bycia potrzebnym i przydatnym (71,2%) oraz zdobycie ludzkiego zaufania i przyjaciół (69,2%). Około 2/5 respondentów oceniło te wartości jako szczególnie istotne w życiu. Istotne znaczenie też ma praca, którą się lubi (64,6%), nieco ponad połowa ceni również kształcenie i dążenie do wiedzy.

W ocenie respondentów najmniej istotne są wartości o charakterze materialnym oraz związane z samorealizacją i pamięcią o przeszłości. Nieco ponad 1/3 studentów za ważne w życiu uznała pieniądze i dobrobyt, ale tylko około 1/10 nadaje tym wartościom szczególne znaczenie. Jedną z najmniej istotnych wartości okazała się pamięć o przeszłości (jest «ważna» dla nieco mniej niż 1/3 ankietowanych), a «szczególnie ważna» dla zaledwie 9,2%. Nie ma ona znaczenia dla około 1/5 respondentów. Kategoria «inne» stanowi

4,8%. Tu wymieniano: *zdrowie* (9 respondentów), *zainteresowania, pasje* (3), *akceptację siebie* (2), *uprawianie sportu, samoświadomość, życie towarzyskie, muzykę oraz dążenie do celu* (1). Respondenci zostali poproszeni o wskazanie od jednej do trzech wartości dla nich najważniejszych.

Wykres 1. Hierarchia wartości życiowych respondentów

Źródło: Badania własne

Zdecydowanie najistotniejszą wartością okazała się miłość (ponad 4/5 wskazań). Studenci cenią sobie również szczęście rodzinne (ponad połowa), zdobycie ludzkiego zaufania i przyjaciół (ponad 1/3) oraz poczucie, bycia potrzebnym i przydatnym (również ponad 1/3). Dla ponad 1/5 respondentów najważniejsze okazało się kształcenie i dążenie do wiedzy oraz ulubiona praca. Zgodnie z przewidywaniami, najniżej w hierarchii znalazła się pamięć o przeszłości (zaledwie 6%). Charakterystyczne, że ponad dwukrotnie częściej mężczyźni niż kobiety wskazywali na pamięć o przeszłości jako wartość priorytetową, co może potwierdzać tezę, że historia należy raczej do «męskich» zainteresowań.

Bibliografia

1. Filipiak M. Socjologia kultury. Zarys zagadnień/ M. Filipiak. – Lublin, 1996.

2. Kosiński S. Socjologia ogólna. Zagadnienia Podstawowe / S. Kosiński. – Warszawa, 1989.
3. Misztal M. Problematyka wartości w socjologii/ M. Misztal. – Warszawa, 1980.
4. Szczepański J. Elementarne pojęcia socjologii/ J. Szczepański. – Warszawa, 1972.
5. Thomas W. I., Znaniecki F. Polski chłop w Europie i w Ameryce, t. 1/ W. I. Thomas, F. Znaniecki. – Warszawa, 1977.
6. Turowski J. Małe struktury społeczne/ J. Turowski. – Lublin, 1993.

Radoslav Malikovskyi. General values orientations of students and their hierarchization (based on opinions of Rzeszów University students).

In the introduction part of the article the author presents definitions and concepts of values (mainly Polish authors, e.g. Stanisław Ossowski, Jan Szczepański and Florian Znaniecki) focusing on sociological conceptions and determinations. The second part contains a brief report of the research that is based on the results of researches conducted by the author in 2010. The report includes only those fragments that in author's opinion are important in forming students' attitudes. On the basis of constructed value list the examiner tries to answer the question about the main students values and their place in the hierarchy of individual values. According to the accepted principle of selection 483 full-time students from Rzeszów University participated in the research. Among the participants of the research the female respondents prevailed (according to the proportion of the whole University). Values list contained 10 items complemented by a category «others». Among the presented values were the following: love, family happiness, aspiration to be necessary and useful, desire to gain people's confidence and friends, work, education and aspiration to get knowledge, religion and faith, money, welfare, quiet and peaceful life without any surprises, and also memory about the past. On a growing scale from 1 to 5 respondents have to estimate the importance of each separate value, and then choose the three considered most important. The results of the research show that the most important students' values are: love and family happiness, sense of being needed and useful and desire to gain people's confidence and friend. While the least important are material values and those, that are related to self-realization and memory of the past. One of the characteristic features was that the male respondents almost twice more often, than female respondents chose memory about the past as priority value.

Key words: values, students, hierarchy, sociological research, estimation of vital values.

Received August 10, 2014

Revised September 12, 2014

Accepted October 15, 2014